УДК 005.336.4

О. Г. Лищенко
кандидат економічних наук, доцент

І. Є. Павленко
Запорізька державна інженерна академія

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ЧАСТИНА ЕЛЕМЕНТІВ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Досліджено роль та значення інтелектуального капіталу як елемента власного капіталу, що взаємодіє з іншими елементами, а також можливість створення окремої статті в аналітичному обліку підприємства.

Ключові слова: *інтелектуальний капітал, елемент власного капіталу, людський капітал, структурний капітал, споживчий капітал, облік.*

І. Вступ

Відповідно до сучасних умов розвитку інформаційних, інтелектуальних та економічних систем питання використання й обліку інтелектуального капіталу може посідати провідне місце. В обліку підприємства не відокремлюють інтелектуальний капітал, що не надає змоги оцінити його серед сукупності елементів власного капіталу.

Інтелектуальний капітал можна безпосередньо пов'язувати як зі статтями пасиву, а саме власний капітал, так і з активами, тобто нематеріальні активи.

Проблему інтелектуального капіталу досліджували такі автори: О. Б. Бутник-Сіверський, Г. Возняк, Л. Беновська, Т. О. Гуренко, С. М. Іляшенко, Є. В. Нанівська, В. І. Пожуєв, І. Ф. Радіонова, В. І. Усик, Н. І. Сарай та ін. Більшість науковців у своїх працях зосереджуються на розгляді інтелектуального капіталу як економічної категорії, без залишаючи поза увагою його взаємодію з елементами та відображення в обліку.

ІІ. Постановка завдання:

– дослідити інтелектуальний капітал та його взаємозв'язок з елементами власного капіталу;
– розглянути можливість створення аналітичного обліку за статтею інтелектуального капіталу;
– розкрити зв'язок між активами, пасивами та інтелектуальним капіталом.

ІІІ. Результати

На сьогодні інтелектуальний капітал розглядають у межах економічної теорії, але розвиток і вплив його на створення, діяльність та організацію впливу неможливо недооцінити. Тому, на нашу думку, необхідно провести аналіз і зіставлення думок різних авторів щодо терміна інтелектуальної власності (табл. 1), видів (табл. 2).

Таким чином, на нашу думку, інтелектуальний капітал охоплює:

– знання та потенціал, спрямовані на створення нового та його впровадження;
– капітал, що складається з матеріальних і нематеріальних ресурсів, які мають свою специфіку та характеристики;
– спрямування на досягнення економічних вигід, удосконалення та впровадження інновацій в організації (на підприємстві).

Інтелектуальний капітал – це сукупність знань, потенціалу та інформації, спрямованих на створення матеріального й нематеріального капіталу з метою модернізацій, вдосконалення та покращення діяльності організації (підприємства) для отримання економічних вигід.

Необхідність аналізу видів інтелектуального капіталу зумовлена тим, що вони можуть бути відображені як певні субрахунки аналітичного обліку на підприємстві.

Відповідно до отриманих результатів (табл. 2) виділимо та опишемо такі види:

1. Людський капітал – це сукупність знань, досвіду й потенціалу, що застосовується людьми (працівниками) для створення нового, вдосконалення та модернізації вже існуючого, підвищення продуктивності й ефективності з метою отримання економічних вигід.
2. Структурний капітал – це сукупність даних для поширення серед користувачів та розподіл цієї сукупності за структурою, що допомагає ефективніше використовувати, вдосконалювати та обмінюватися даними.
3. Організаційний капітал – це сукупність методів, спрямованих на патентування, створення авторських прав, що підлягають збереженню на організації та використання.
4. Споживчий капітал – це капітал, який є продуктом відносин зі споживачами, що формує стійкі відносини між ними (гудвіл, бренд).

© Лищенко О. Г., Павленко І. Є., 2014

Таблиця 1

Сутність терміна “інтелектуальний капітал”

Автор	Визначення терміна “інтелектуальний капітал"
Бутник-Сіверський О. [1]	Це знання, які можуть бути перетворені на прибуток та оцінені, тобто це будь-які технологічні, управлінські та ринкові новинки, які можуть бути інновацією, тобто давати додатковий прибуток
Возняк Г., Беновська Л. [2]	Це один з різновидів капіталу, який має відповідні ознаки капіталу й відтворює одночасно характерну лише йому (інтелектуальному капіталу) специфіку та особливості.
Гуренко Т. [3]	Це сукупність інтелектуальних ресурсів (матеріальних і нематеріальних) та здатностей до їх реалізації, що визначають спроможність підприємства розвиватися на основі інформації й знань
Нанівська Є. [5]	Це знання, інформація, досвід, організаційні можливості, інформаційні канали, які можна використовувати для створення багатства
Пожуєв В. [6]	Це засноване на зв’язках структуроване знання й здібності, які володіють потенціалом розвитку та створення вартості.
Сарай Н. [8]	Це сукупність інтелектуальних ресурсів людей, підприємств та організацій (знання, уміння й творчі обдарування індивідів, їхній освітньо-кваліфікаційний рівень, об’єкти інтелектуальної власності, машинні інтелектуальні засоби, організаційні структури), які є результатом попередньої творчої діяльності людини та використовуються суб’єктами підприємництва для виконання поставлених цілей

Таблиця 2

Види інтелектуального капіталу

Автор	Людський	Структурний	Релятивний	Організаційний	Емоційний	Споживчий
Бутник-Сіверський О. [1]	+	+	-	-	-	+
Возняк Г., Беновська Л. [2]	+	-	-	-	-	+
Гуренко Т. [3]	+	+	-	-	-	+
Іляшенко С. [4]	+	-	-	+	-	+
Нанівська Є. [5]	+	-	-	+	-	+
Пожуєв В. [6]	+	+	-	+	+	+
Радіонова І., Усик В. [7]	+	+	+	-	-	-
Сарай Н. [8]	+	+	-	-	-	-

Розглянемо взаємозв’язок інтелектуального капіталу з активами та пасивами з погляду його обліку (рис. 1).

Опишемо дії, відображені на рис. 1:

1. Спрямування матеріальних та нематеріальних ресурсів на створення інтелектуального капіталу.
2. Створений інтелектуальний капітал, спрямований на оприбуткування.
3. Реєстрація в складі пасиву, а саме статутного капіталу, як окремої статті та оприбуткування як матеріального або нематеріального в складі активу.
4. За умови створення інтелектуального капіталу для продажу – його реалізація.
5. Збільшення економічних вигід від реалізації, спрямування інтелектуального капіталу на збільшення нерозподіленого прибутку та отримання грошових коштів в активах.

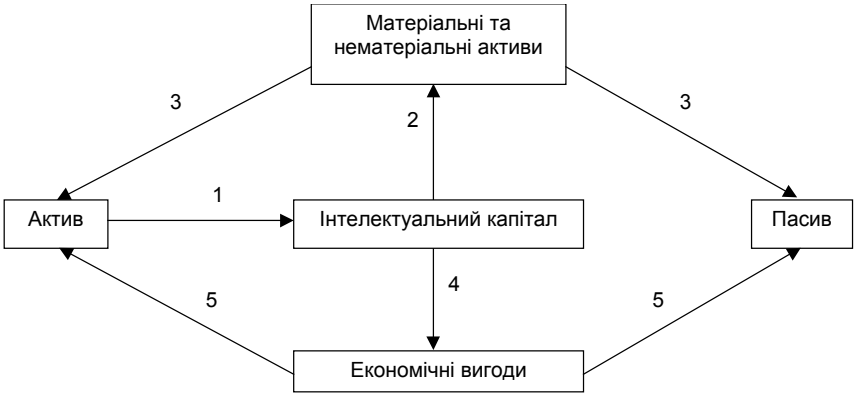

Рис. 1. Взаємодія інтелектуального капіталу з активами та пасивами

Сутність інтелектуального капіталу як елемента власного капіталу та взаємодію з іншими елементами відображено на рис. 2.

Розглянемо взаємодію між елементами власного капіталу:

1. Віднесення інтелектуального капіталу як частини зареєстрованого (статутного) капіталу, тобто внесення частки засновником матеріальними або нематеріальними активами, на які в нього є авторські права, товарні знаки тощо.
2. Можливі економічні вигоди, отримані від реалізації інтелектуального капіталу.
3. Дооцінка (уцінка) інтелектуального капіталу, за умов його морального або фізичного зносу, що впливає на ефективність

його використання та величину економічних вигід, які він може принести.
4. Інтелектуальний капітал, що може бути розглянутий як додатково внесений засновниками понад статут.
5. Вилучення інтелектуального капіталу після його корисного строку використання або виходу одного із засновників, що вносив свою частку інтелектуальною власністю.

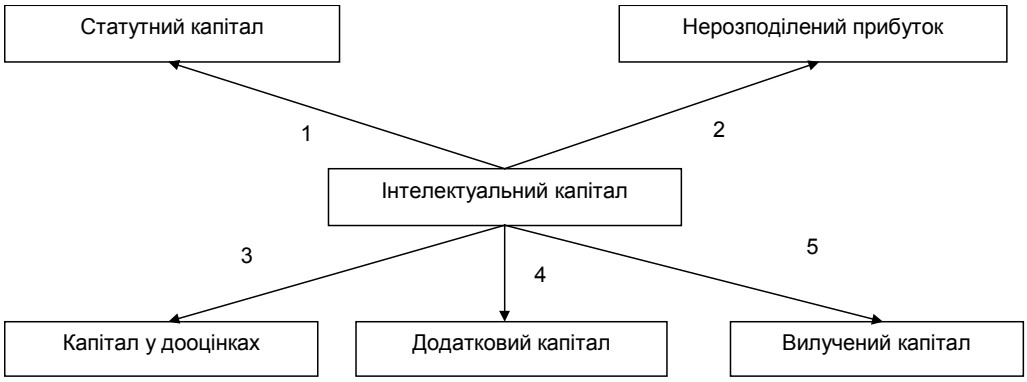

Рис. 2. Взаємодія інтелектуального капіталу з елементами капіталу

Інтелектуальний капітал може бути відображений в аналітичному обліку як один з видів статутного капіталу. Таким чином, на нашу думку, на підприємстві можливе таке відображення:

Клас 4 “Власний капітал та забезпечення зобов’язань”

40 “Зареєстрований (пайовий) капітал”

401 “Статутний капітал”

4011 “Інтелектуальний капітал”

Відповідно субрахунок 4 рівня, а саме 4011 “Інтелектуальний капітал", може мати таку характеристику: за кредитом рахунку відбувається збільшення та накопичення інтелектуального капіталу, а за дебетом рахунку – зменшення інтелектуальної власності (капіталу). Кореспонденція з іншими рахунками може бути найрізноманітнішою, оскільки можуть бути внесені як інтелектуальна власність необоротні матеріальні активи, оборотні активи.

IV. Висновки

Виходячи з отриманих даних, можна сформулювати такі пропозиції:

1. Створення окремого аналітичного рахунку для статті “Інтелектуальний капітал”.
2. Удосконалення характеристики рахунку і його кореспонденції відповідно до галузі застосування та специфіки обліку.
3. Винесення окремих груп активів і нематеріальних активів, що можуть належати до групи інтелектуального капіталу, та виділення для них певних аналітичних рахунків.
4. Обов’язкове внесення до облікової політики з визначенням, що можна зараховувати до інтелектуального капіталу.
5. Визначення термінів використання та списання інтелектуального капіталу з рахунків власного капіталу.
6. Визначення методів переоцінки інтелектуального капіталу та його можливого морального зносу.

Список використаної літератури

1. Ассист Є. В. Інтелектуальний капітал підприємств: сутність і значення у сучасних умовах / Є. В. Ассист // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.15. – С. 21–26.
2. Бутнік-Сіверський О. Б. Інтелектуальний капітал (теоретичний аспект) / О. Б. Бутнік-Сіверський // Інтелектуальний капітал : науково-практичний журнал. – 2002. – № 1. – С. 16–27.
3. Возняк Г. Інтелектуальний капітал підприємств: проблеми ідентифікації та оцінки / Г. Возняк, Л. Беновська // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2009. – Вип. 41. – С. 115–123.
4. Ілляшенко С. М. Інтелектуальний капітал ВНЗ як запорука його інноваційного розвитку: сутність, структура, підходи до оцінки / Сергій Миколайович Ілляшенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 1. – С. 145–154.
5. Нанівська Є. В. Інтелектуальний капітал підприємств: сутність і значення у сучасних умовах / Є. В. Нанівська // Вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2011. – № 21.15. – С. 256–262.
6. Пожуєв В. І. Інтелектуальний капітал як стратегічний потенціал організації / В. І. Пожуєв // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – № 37. – С. 4–15.
7. Радіонова І. Ф. Інтелектуальний капітал та інтелектуальний потенціал економіки: розмежування понять і явищ, економічна теорія та історія економічної думки / І. Ф. Радіонова, В. І. Усик // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 10 (124). – С. 56–66.

8. Сарай Н. І. Інтелектуальний капітал підприємства як основа його конкурентоспроможності / Н. І. Сарай // Інноваційна економіка : всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 32. – С. 95–98.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2014.

Лыщенко Е. Г., Павленко И. Е. Интеллектуальный капитал как часть элементов собственного капитала

Исследованы роль и значение интеллектуального капитала как элемента собственного капитала, взаимодействующего с другими элементами, а также возможность выделения или создания отдельной статьи в аналитическом учете предприятия.

Ключевые слова: *интеллектуальный капитал, элемент собственного капитала, человеческий капитал, структурный капитал, потребительский капитал, учет.*

Lyshenko E., Pavlenko I. Intellectual Capital as Part Elements Equitybasis

Currently intellectual capital is considered from the standpoint of economic theory, the development and its influence on the creation, organization and activities impact cannot be underestimated.

Thus, intellectual capital consists of:

- *knowledge and potential, aimed at creating a new and its implementation;*
- *assets consisting of tangible and intangible resources that characterized its own specifics and characteristics;*
- *aims to achieve economic benefits, improvement, and innovation in organizations (companies).*

Intellectual capital – a combination of knowledge, capacity and information aimed at the creation of tangible and intangible capital for modernization, improvement and improvement of the organization (company) for the purpose of obtaining economic benefits.

Intellectual capital can be expressed in an analytical accounting as a form of share capital. So we think the company is a possible reflection:

Class 4 “Equity and maintenance obligations”
40 “registered (share) capital”
401 “capital”
4011 “Intellectual Capital”

Under the sub level 4, namely 4011, “Intellectual Capital” may have this description: credited to an increase and accumulation of intellectual capital and reduce the debit account of intellectual property (capital). Correspondence with other accounts can be very diverse, as may be amended, as intellectual property, non-current assets, current assets.

Key words: *intellectual capital, an element of equity, human capital, structural capital, consumer capital account.*